

Lõbusad hetked tobiväädiga

Kui tobiväädi lehed on saavutanud täisjõu, siis botaanikaia lehtla enam tühjalt ei seisa, seal leidub alati istujaid.

Tobiväät on võimsate lehtede ja vahvate õiekõverikega efektned ronitaim.

Tartu Ülikooli botaanikaaias on hiliskevadel aiakülastajaid alati tore üllatada tobiväädi (*Aristolochia*) kummaliste õitega. See vääntaim kasvab lehtlavõrestikul ja lehisel, viimase alusel on võimas väändikupalmik. Kui neist kohtadest pealiskaudselt mööduda, jäävad vahvad õied märkamata.

Tobiväädi õied on mõne sentimeetri pikkused pruuni kolmehõlmase kaelusega kõveriku ehk tobid. Sellised õied on põnevalt kohastunud putuktolmlemiseks. Tobisid külastavad enamasti kärbsed, kes meelitatakse tugeva lõhnaga õiesügavikku.

Lõksu roninud kärbes määrab enast väljapääsu otsides tolmu kokku. Kui õis on veendunud, et kärbes on piisavalt ringi tuulanud ja tolmutanud, lastakse ta välja ning loodetavasti lendab tolmu kaetu uuele õiele.

Sügisel on edukalt tolmeldatud õite asemel tihedalt kolmnurkseid seemneid täis kuprad.

Kevadel, kasvu alguses, on eriti lõbus jälgida uusi, umbes poole meetri pikkusi sügajaid kasve, mis graatsiliselt lehtla kohal kõrguvad. Õied ilmuvad koos lehtedega. Nii et kui tobiväät pole veel täies lehes, on suhte-

liselt lihtne õietobisid leida. Suveks on tobiväädi lehtlastest saanud tihe ja läbipaistmatu varjuline peidupaik.

Tobiväät on suur 300 liigiga taimereperekond tobiväädiliste (*Aristolochiaceae*) sugukonnast. Tobiväädid on maailmas laialt levinud, eriti palju on neid Põhja- ja Lõuna-Ameerika troopikas, looduslikult ei kasva nad Austraalias.

Perekonna teaduslik nimi on tulnud kreeka keelest, kus *aristos* tähendab 'parim' ja *lochos* 'sünni juurde kuuluv', 'sünniga seotud' (mõne tobiväädi liigi raviomadusi on ära kasutatud sünnitusel abi andmisel).

Enamik tobiväate on liaanid, nii nagu ka meil tuntud ning haljastuses lehtlate, värvakaarte ja aedade katteks kasutatav suurelehine tobiväät (*A. macrophylla*). Heades tingimustes võib tema südaja lehe läbimõõt ulatuda kuni poole meetrini, taim ise võib kasvada 8–10 m kõrguseks, ta on hea ronija.

Vanade tobiväätide varred moodustavad dekoratiivseid keerukujusid. TÜ botaanikaia pargis näeb neid vahvaid moodustisi lehiste otsa roninud tobiväätidel.

Sügisvärv on tobiväädil kuldkollane. NB! Taim on üleni mürgine.

Vahvad kõverikud õietobid on kohastunud putuktolmlemiseks.

Tobiväädi väätidest moodustunud keerukujud lehise najal.

DIANA PÄRN